

A MAGYAR ÁLLAM- ÉS JOGTÖRTÉNETI TANSZÉK TÖRTÉNETE (A tanszék története a kezdetektől Eckhart Ferencig)

Magyarországon – és általában mindenhol, csak nálunk talán még inkább – az egyetem, különösen a Jogi Kar sok vihart élt át. Azt is állíthatjuk, hogy a Jogi Kar története magán viseli a magyar történelem utolsó háromszázvalahány éve fordulójának jó-rossz lenyomatát. A tanszék pedig természetesen osztozott az egyetem sorsában... A Magyar Állam- és Jogtörténeti Tanszék története nem csak a miatt fonódik össze az egyetem történetével, mert annak része, hanem azért is, mert maga a diszciplína is csak viszonylag későn kristályosodott ki. Ez nem azt jelenti, hogy csak a 19. század második felétől számolhatunk a tudomány és ezen keresztül a tanszék jelenlétével, hanem sokkal inkább azt, hogy viszonylag sokáig „lappangott” az intézményben és a tudományos életben a magyar jogtörténet tudománya és tanszéke. Ha tehát az a célunk, hogy valamiféle áttekintést nyújtsunk a tanszék és a tudomány történetéről, bizony vissza kell nyarodnunk a kezdetekhez, annál is inkább, mert így talán sok olyan mai jelenség megérthető, sok olyan törekvés megmagyarázható, ami a kezdetek ismerete nélkül kusza, „levegőben lógó” lenne.

A kezdetek

1635-ben, amikor az ELTE elődjének tekintett Nagyszombati Egyetem, Pázmány Egyeteme megszületett, csupán két kar alakult meg: a teológiai és a bölcsészeti. A jogi kar alapját a híres alapító utódja, Lósy Imre vetette meg, amikor 1642. november 6-án Nagyszombatban kelt végrendeletében 15.000 Ft-ot hagyott a jogi kar fölállítására.¹ Az utána következő Lippay György azonban, mivel ezen összeg nem lett volna elég a jogi kar fenntartására, zsinati felhatalmazás alapján 1649-ben kispapi szemináriumra fordította, majd 1665-ben kelt végrendeletében megtoldotta újabb 15.000 Ft-tal.² A végrendelet végrehajtói, Szege-di Lénárt váci püspök, pozsonyi prépost és magyar udvari kancellár, valamint Pongrácz György esztergomi olvasókanonok, tárgyalni kezdtek a karról az esztergomi káptalannal és a jezsuiták osztrák tartományának előljárójával. A megá-lapodásban, a két érsek által juttatott összesen 30.000 Ft tőkéből 5.000 Ft-ot a jezsuita rendnek kötöttek le, azért, hogy a rend ezen összeg 6 %-os kamatából az egyházzog tanszéket lássa el.³ A fennmaradt összegből három tanszéket hoztak létre. A jezsuiták hozzájárultak ahhoz, hogy a kar a nagyszombati egyetem-hez tarozzék. A megalakult három tanszék közül kettő a hazai jogot, egy pedig a római jogot oktatta. A kar fölötti felügyeletet az esztergomi káptalan és a nagy-szombati akadémia jezsuita rektora közösen gyakorolták, a tanszékek oktatói he-lyeinek betöltése pedig az esztergomi káptalan feladata volt.⁴ Írásba is foglalták ezeket a megállapodásokat, s végeredményben ez tekinthető a Kar alapítóleve-lének. (1667. január 2.) Ebben az alapítólevélben rendelkeztek az oktatásról: a hazai jogot két tanár tanította, s az anyagi jog mellett a tananyag része lett a per-jog is. Az alapítók gondoltak a tudomány fejlesztésére, ezért a tanárok kötelessé-gévé tették, hogy a hazai jogot a római- és a kánonjog segítségével fejlesszék. Ezzel megfogalmazódott a máig érvényes kettős feladat, az oktatás és tudomány magas szintű művelése.

A kar szervezete oly formában alakult, mely biztosította a jezsuita befo-lyást, (mely egyébként egészen a 18. század végéig meghatározta a magyar ok-tatást) a dékáni tisztséget fölváltva az egyházzogot tanító jezsuita szerzetes és a világi tanárok valamelyike töltötte be. A kar különállását jelezte a saját jogar és pecsét, annak ellenére, hogy például a tudományos fokozatok adományozásának jogát is úgy szerezte meg, hogy a jezsuita egyetembe iktatták be.

Az új kar tehát négy tanárból állt volna, és ily módon – mivel az oktatók gyakorlatilag minden jogi tudományt „lefedtek” – a kar a korabeli jogi oktatás színvonalán állt. (a bécsi egyetemen hasonló volt a helyzet, talán azzal a különb-

---

¹ Magyar jogtörténet (szerk.: **Mezey** Barna) Budapest, 1996. 41. o.

² **Eckhart** Ferenc: A Jog- és Államtudományi Kar története 1667-1935. Budapest, 1936., 3. o.

³ **Eckhart** 1936. 3. o.

⁴ **Pauler** Tivadar: A budapesti magyar királyi tudományegyetem története, Budapest, 1880., 13. o.

séggel, hogy a római jogra – annak nagyobb hagyományai miatt – nagyobb súlyt fektettek, mint itthon).

Mária Terézia reformjai, a Ratio Educationis

A jogtörténetírás, és a jogtörténet oktatása a kezdetekkor nem fonódott olyan értelemben össze a kar életével, mint később. A jogtörténet-írás kezdeteire egyrészt a felvilágosodás eszmerendszere, másrészt a kor politikai törekvései nyomták rá bélyegüket. A francia felvilágosodás tudománnyal szemben támasztott igényei megjelentek a kor jogtudományának művelésében is. Elsősorban arra a jelenségre kell gondolnunk, hogy megnövekedett a források föl kutatása és használata iránti igény. A kor a tudomány egyfajta fölpezsdülésének kora tehát, és ez azt is jelenti, hogy megjelentek a tudományos életben olyan szerzők is, akik nem kapcsolódtak szorosan az egyetemhez, a tudományos élet kijelölt központjához. A kor másik fontos jelensége a kor politikai harcainak telítődése jogi-jogtörténeti szempontokkal és érvelésekkel. Ez a jelenség pedig azzal járt, hogy egyszerre két irány adott lökést a jogtörténet-tudomány föllendülésének. Mind-ezen jelenségek ellenére még nem szabad ekkor, a mai értelemben vett jogtörténet-tudomány kialakulásával számolnunk, mert a kor és a tudomány gazdáinak a jogtörténettudománnyal szemben támasztott igényei nem egyeztek a ma elfogadott tudományos megközelítések igényéhez.

Az udvarnak a központosítást a felvilágosult abszolutizmus jegyében erőltető politikája a tudományokat is fölhasználta céljaihoz, kialakult az udvar által támogatott „jogtörténetírás” is. Az e szellemben keletkezett művek elsősorban a rendi ellenzéki állásokat támadták, a Werbőczy-féle rendi konstrukció elleni tudományos offenzívákkal. E körbe lehet sorolni Kollár Ádámot (1718-1783), aki mint udvari könyvtáros tevékenykedett, de írásai végeredményben jogtörténetinek számítanak. A források föl kutatásában Pray György (1723-1801), Katona István (1732-1800) és Fejér György (1766-1851) jeleskedett.⁵ Máig jól csengő nevüket az e korban föl kutatott számos forrás ismertetése alapozta meg. Azt persze nem szabad elfelednünk, hogy a majd minden forrásnak aktuálpolitikai vonzata volt, s mivel a korabeli szemlélet és jogélet szerint a kifejezett hatályon kívül helyezés nélkül a törvények „élőnek” számítottak, a kor jogtörténet-irodalom tulajdonképpen a legszorosabb értelemben vett „alkalmazott tudomány” jelleget öltött.

A kar reformjának kérdése már a 18. század közepén előkerült. A bécsi egyetemen végrehajtott reformok tükrözték az állami elvárásokat a jogi oktatással szemben, így emelkedett a tanszékek száma,⁶ megjelent a jogtörténet és a természetjog tanszéke is, emellett azonban az egyetem egyre fontosabb feladatának tekintette az állami szolgálatra való föl készítést.⁷ (Ez a tendencia azonban leginkább II. József alatt erősödött föl). Ezzel párhuzamosan a nagyszombati

---

⁵ Degré Alajos: A magyar jogtörténetírás keletkezése és fejlődése a dualizmus korában, Budapest, 1968. 5. o.; továbbá Magyar jogtörténet (szerk.: Mezey Barna) Budapest, 1966. 49. o.

⁶ Eckhart 1936. 31. o.

⁷ Eckhart 1936. 38. o.

egyetemen is vezettek be reformokat, de csak a két régebbi, a teológiai és a bölcsészeti karon. Ennek okát az ezzel foglalkozó kutatás több tényezőben vélte fölfedezni: egyrészt elképzelhető, hogy politikai, illetve, hogy oktatáspolitikai okokból maradt el a jogi kar reformja, valószínű azonban, hogy a kar működését biztosító alap helyzete nem engedte meg az átfogó reformok végrehajtását. Mivel az oktatás anyaga a mai fogalmak szerint kötetlen volt, tekintve, hogy a római jog kivételével nem voltak tankönyvek, és hogy a tanárokat sem terhelte semmiféle megkötés sem a tanítás módszerére, sem az anyagára nézve, a reform mégiscsak elkerülhetetlennek látszott. Ezen belső igények mellett persze számolnunk kell a kormányzat elvárásaival is. Ezt tükrözte az a rendelet, melyet a káptalan 1760. november 3-án kapott kézhez, s ami nem csak az alapítvány kezeléséről, hanem arról is rendelkezett, hogy a római jog tanára természetjogot is köteles tanítani.⁸ Ennek ellenére a tanításban nemigen változott semmi, az oktatást lényegében a Hármaskönyv oktatása, illetve gyakorlati kérdések megtárgyalása jelentette. Az 1760-as évek vége felé újra elővették a reformok ügyét: mihez a helytartótanács tanulmányi bizottsága indítványára a kancellária 1767-ben járult hozzá. Ekkor már általános igényként merült föl a tanszékek számának növelése, a tananyag bővítése, így a természetjog mellett az általános közjog is tanszékot kapott.⁹

Az 1770-es évek hoznak igazán nagy fordulatot az egyetem, és a kar életében egyaránt. Egyrészt erősödött az a törekvés, hogy az egyetemet és a kart ellenőrzése alá vonja a kormányzat, másrészt az ellenőrzés mellett az állami igényeknek megfelelő jogászképzés kialakítása vált irányadóvá. Tekintve, hogy e korban a korábbiakhoz képest megnövekedett a hivatali apparátus, ez állandó igényt teremtett a jól képzett szakemberekre. A hazai jogi oktatást azonban ekkoriban inkább az alapításkor kialakított tananyag oktatása jellemezte, ami nem mindenben felelt meg az ekkor fölmerült újabb igényeknek. Várható volt tehát az uralkodói beavatkozás, aminek jogi alapját az 1715:74. tc., valamint az 1723:70. tc. alapozta meg.¹⁰ Ezek értelmében ugyanis az uralkodó volt mindenféle alapítvány legfőbb felügyelője. A másik, ám legalább akkora jelentőségű hatás a jezsuita rend fölmozgatása volt.

1770-ben az előzetes tárgyalások alapján Mária Terézia az egész egyetemre vonatkozó tanulmányi szabályzatot adott ki. Minden karról külön rendelkezett, és ebben már helyet kapott az oktatott tárgyak bővítésének koncepciója, valamint az, hogy a tananyag kormányzati szempontból „megfelelő” legyen. Megjelentek a korszerű tudomány aktuális tárgyai, a természetjog és az általános közjog, valamint szerepelt a reformban az új „politico-cameralis” tanszék fölállítása is. E reformok kapcsán került sor az első dékánválasztásra is, így a jogi kar első választott dékánja Lakics György lett.¹¹

---

⁸ Eckhart 1936. 38. o.

⁹ Eckhart 1936. 63. o.

¹⁰ Corpus Iuris Hungarici 1657-1740, Budapest, 1900.

¹¹ Eckhart 1936. 81. o.

A másik nagy változásokat kiváltó esemény, a jezsuita rend föloszlása ebben a reformokkal telített légkörben érte az egyetemet. 1773. augusztus 13-án XIV. Kelemen a „Dominus ac Redemptur noster” című bullájával föloszlatta a jezsuita rendet.¹² A rend a katolikus országok oktatását nagymértékben befolyásolta. Ennek ellenére a bulla kiadása után már két hónappal bizottság állt föl, amit a nagyszombati kollégium föloszlatására küldött ki a királynő. Ekkor nyílt arra lehetőség, hogy az egész felsőoktatást, nemcsak a bölcsész és a teológiai, hanem a jogi kar működését is átszervezzék. A bizottságban egyébként az az Ürményi József is helyet foglalt, aki később a Ratio egyik kidolgozója lett.¹³ A bizottság elnöke, Fekete György báró, országbíró a bécsi egyetem mintájára kívánta átszervezni az egyetemet. A bécsi egyetemen oktatott tárgyak között pedig már helyet kapott a történeti jogtudomány is. A bizottság tevékenysége nyomán megszületett 1775-ös rendtartás, a „Planum iuridicae facultatis”, mely meghatározta a kar szervezetét is.¹⁴ A kar élére az igazgató került, helyettese a dékán. Az öt rendes tanár mellett pedig szükség szerint egy-két rendkívüli tanár működött. A három évfolyamos jogi képzésben a történeti tárgy, a római jog történetét az első évben oktatták.

A Ratio Educationis folytatta a megkezdett reformokat. Magában a Ratio szövegében is szerepel a jogi képzés hiányosságainak felsorolása. A már korábban napvilágot látott elképzelések sora öltött testet szabályozásában. A tankönyvhiány, az egyes hiányzó tantárgyak pótlása mellett határozott formát öltött a jogtörténet oktatásának igénye is. A Ratio szükségesnek tartotta a történeti tanulmányokat is, gondoskodtak tehát a világtörténet oktatásáról. A jogtörténetet, mint szükséges segédtudományt a hazai joghoz kapcsolva oktatták, mintegy bevezetésképp. Változtatások történtek továbbá a tanrend menetében; a „politico-cameralis” tudományok a bölcsészeti karról a jogra kerültek.

Az egyetem 1777-ben Budára költözött, s a tanszékeket pályázat útján lehetett elnyerni. A képzés időtartama két évről háromra emelkedett. A hazai jog történetének oktatása a II. év II. félévébe került, intézkedéseket tettek továbbá a tankönyvhiány megoldására is.¹⁵

---

¹² Eckhart 1936. 91. o.

¹³ Eckhart 1936. 91. o.

¹⁴ Eckhart 1936. 93. o.

¹⁵ Eckhart 1936. 114. o.

Második reformperiódus

A következő reformperiódus II. József uralkodásához köthető. A bécsi egyetem reformjával párhuzamosan, Ürményi József jelentése nyomán (1783)¹⁶ elindultak a budai egyetem reformjai is. Először is áthelyezték az intézményt Pestre, a királyi Curia épületébe.¹⁷ Fontosabb azonban, hogy újabb tanrendi változtatások történtek: a III. év I-II- félévébe került át a magyar közjog, magánjog és történet oktatása. II. József halála után az 1790/91-es országgyűlés újabb bizottságot küldött ki, melynek elnöke ugyanaz az Ürményi József lett, aki korábban már hasonló megbízatással tevékenykedett.¹⁸ A bizottság a Ratiot vette alapul jelentésében és fölívta a figyelmet a hiányosságokra. Ennek nyomán az 1792-es kari ülés négy évre emelte a tanulmányi időt.¹⁹

Az 1790 és 1806-közötti periódusban már megemlítendőek olyan tanárok, akik a magyar jogtörténet-tudomány előfutárainak tekinthetőek. Ilyen volt Barits Béla, aki „Dissertatio staistica de potestale exsequente regis Angliae” és „Conspectus regimim formae regnorem Angliae et Hungariae” című munkáiban lényegében összehasonlító alkotmánytani kutatásokat folytatott, melyek természetesen történeti szempontúak is.²⁰ Kelemen Imre 1814-ben megjelent műve, az „Institutiones iuris privati Hungarisi” a magyar magánjogot mutatja be négy kötetben, s e mű első kötete az, melyben ugyan nem intézménytörténeti szempontból, hanem az országgyűlések anyagát összegezve, de mégiscsak jogtörténeti összefoglalás található.²¹

E kor tudományos világra hatást gyakorló irányzatok között megemlítendő a később egyre erősebb befolyást gyakorló nyelvújítás iránya. A nyelvkérdés, az oktatási nyelv kérdése lényegében az egész 19. századon átívelő kérdéssé „nőtte ki magát”. Köztudott, hogy az ország hivatali és tudományos nyelve, a középkorban is használatos latin volt. Az már kevésbé ismert, hogy e nyelv használata is sokat módosult a rendi Magyarország bukása utáni évszázadokban. A latin egyfajta visszazorulása figyelhető meg a 16. századi Erdélyben, és újabb térhódítása a 18. századi Magyarországon. A latin változó befolyásának és elterjedésének magyarozatát természetesen nem csupán abban lehet megtalálni, hogy a magyar nyelv éppen milyen fejlettségi fokot ért el, alkalmas-e tudományos gondolatok közlésére, alkalmas-e az államirányítás által támasztott igényeknek megfelelni, a kérdés bizony nagyon határozott politikai töltetet kapott. A 18. század végi udvari törekvések természetes rendi ellenhatásaként megjelenik a magyar nyelv használatának fokozott igénye, mely igényt fölhasználta és kiegészítette a kor tu-

---

¹⁶ Eckhart 1936. 156. o.

¹⁷ Eckhart 1936. 154. o.

¹⁸ Eckhart 1936. 184. o.

¹⁹ Eckhart 1936. 185. o.

²⁰ Eckhart 1936. 192. o.

²¹ Eckhart 1936. 223. o.

dományos és szellemi irányzata által is indukált nyelvújítási mozgalom. Tulajdonképpen a fõnt említett Kelemen Imre is ebbe az irányzatba kapcsolódik be, s itt kiemelendõ Kovachich Márton György (1744-1821) munkássága is, aki Kazinczy köréhez tartozván kapcsolódott a rendi politika irányvonalához, s ezen az alapon a rendi politika jogtörténeti alátámasztására törekedett. A korban alkotók számára állandó nehézséget jelentett a kidolgozott, illetve kialakult magyar jogi nyelv hiánya. A latin, mint egyfajta, a némettel szembeni „ellenállás” nyelve mellett tehát megerõsödik a magyar nyelv fejlesztése iránti igény, de ebben a kérdésben még a magyar nemzeti érdekeket képviselõ személyiségek sem tudtak minden esetben egységes álláspontot kialakítani.

1792-után, I. Ferenc királysága alatt az egyetemmel kapcsolatos elképzelések is megváltoztak. Az udvar, a francia események hatására óvatosabban fordult a haladó nézetek felé. Ebben a szellemben bízta meg I. Ferenc a közoktatási bizottság tagját, Szerdahelyi Ferencet, hogy egy, az egész közoktatásra kiterjedõ új szabályzat tervezetét készítse el.²² Jóllehet a megbízást 1802-ben kapta, a kész terv csak 1806-ban került az uralkodó elé. Az új Ratioként is emlegetett szabályozás legfõbb célkitûzése a felvilágosodás elleni küzdelem, ezért nem meglepõ, ha talán legnagyobb bírálója Ürményi József, a „régî” Ratio szerkesztõje.²³ Az új Ratio, mely egyébként hatásában nem éri el a régît, a jogtörténet szempontjából örvendetes lépéseket tett. Az elõírt új tárgyak között helyet kaptak a „Magyarország történeti közjoga”, a „Bevezetés Magyarország Magyarország történetének és jogának kritikájába és diplomatikájába” címû tárgyak. A tanrend módosításának egyetlen szépséghibája csupán az volt, hogy mivel kötelezõvé nem tette az új tárgyakat, nem is tanították ezeket.

A király az 1808. március 14-én elhunyt Mészáros Mátyás a statisztika és a bányajog tanára helyébe nevezte ki Hajnik Pált.²⁴ Mûvében, Kelemen Imréhez hasonlóan a törvények fõsorolására szorítkozik. („Historia iuris Hungarici a tempore Sancti Stephani primi regis ad gloriose regnentem Franciscum I.”) A mû harmadik kötetében táblázatok segítségével mutatja be dinasztikiák szerint az egyes uralkodók alatt született törvényeket.²⁵ Az 1806. évi Ratio rendelkezései szerint a képzés három évig tartott, s az akadémiák és az egyetemek közti különbségnek is meg kellett volna szûnnie. Majd’ mindegyik reform célul tûzte ki a krónikussá váló tankönyv-helyzet rendezését. A tankönyvek terén általános jelenség volt a korszakban, hogy jól használható hazai tankönyv jóformán nem született, s a naprakész tudományt a külföldi szakirodalom használata jelentette. Persze mindez a római jog, vagy a természetjog esetén nem jelentett különösebb gondot, azonban a hazai jog, illetve a jogtörténet elõadásában nagy szükség mutatkozott az oktatási célokra megfelelõ tankönyvre. A fõnt említett munkák erre nem igazán lehettek ugyanis alkalmasak, már csak terjedelmi okokból sem. Az

---

²² Eckhart 1936. 248. o.

²³ Eckhart 1936. 248. o.

²⁴ Eckhart 1936. 264. o.

²⁵ Eckhart 1936. 267. o.

1820-ban megjelent tankönyv Markovics János nevéhez köthető. Az „Epitomae institutionum iuris Hungarici privati” a magyar jog történetét az eddigiekhez hasonlóan tárgyalja, azaz a királyok uralkodása szerint mutatja be a keletkezett törvényeket.²⁶

---

²⁶ Eckhart 1936. 282. o.

Frank Ignác

Az I. Ferenchez (és Szerdahelyi Györgyhöz) köthető új oktatáspolitikai irány időszaka alatt került az egyetemi oktatás körébe Frank Ignác.²⁷ Neve azért is nagyon fontos a tanszék és a tudományág története szempontjából, mert a 19. század elején ő volt az, aki ki merte mondani, hogy nem elég a törvényszövegek összefoglalása és időrendbe állítása, hanem a mai értelemben vett tudományos igényekkel kell kezelni a forrásokat. A 19. század első felében az európai (főleg a német) jogtörténeti irányzat, a Savigny nevéhez köthető történeti jogi iskola térhódításának időszaka ez, s Magyarországon talán Frank Ignác volt az első olyan tudományos személyiség, kire a Savigny által megfogalmazott elvek közvetlenül hatottak. Ennek tudható be, hogy Frank Ignác haladta meg elsőként a 18. század jellemző megközelítő módszerét, a kommentáló jogtudományt. Ő volt az az ember, aki megfelelő forráskutatások után kijelentette, hogy a korban ismert jogszabályi források valószínűleg magánkompilátorok művei. Hatalmas nyelvismerete lehetővé tette, hogy a magyar jog fejlődését külföldi párhuzamokkal is egybevetse. Mint a korabeli jogtudósok, természetesen Frank is alapvetően a Hármaskönyvet tekinti kiindulási alapnak, de ezen túl a magyar jogot a római, német és francia jogintézményekkel veti össze és állítja párhuzamba.

Frank Ignác 1827-ben lett a pesti egyetem tanára. Fő művét pesti tanársága időszakában írta meg: „Principia Iuris Civilis Hungarii” címmel. Ez lényegében egy magánjogi összefoglalás volt, mely – kissé átdolgozva – magyarul 1845-ben jelent meg.²⁸ A Tudományos Akadémia e művéért levelező tagjának választotta. Tevékenyen részt vett a kar életében, úgy is, mint Uzovics János igazgató állandó helyettese. Működése alatt kezdődtek a küzdelmek a magyar oktatási nyelvért. A helytartótanács már 1841-ben leiratban érdeklődött arról, hogy mikor és mely tárgyakból tudja a kar a magyar nyelvű oktatást megkezdeni. Frank ekkor körültekintően járt el, amikor azt válaszolta, hogy ezt csak fokozatosan és csak akkor tudja ezt elkezdni, amikor van már vonatkozó magyar törvény. A kérdés végül az 1844:2. tc. nyomán keletkezett rendelettel dőlt el, mely előírja, hogy a hazai magánjogot, a kereskedelmi és a váltójogot, a statisztikát és a politico-cameralis tudományokat lehet a rendelet nyomán magyarul tanítani, illetve büntetőjogot, a bányajogot majd a kódexek elkészültével.²⁹ A többi tárgy oktatási nyelve a latin maradt. A magyar 1845-től a kar belső szolgálati nyelve lett.

Frank Ignác hasonló óvatossággal próbált eljárni a forradalom idején, mely az 1848:19. tc-vel a tanszabadság és a magántanári intézményt hozta a kar életébe. Horváth Mihály miniszter azonban Frankot nevezte ki igazgatónak az egyetem rendezéséig, 1849. június 20-án. A nem sokkal fölmentették. Bécsbe költö-

---

²⁷ Eckhart 1936. 345. o.

²⁸ Eckhart 1936. 346. o.

²⁹ Eckhart 1936. 361. o.

zött, ahol 1850-ben öngyilkos lett.³⁰ Hagyatéka – 14.000 kötet –, az egyetem várakozásai ellenére, végrendelete szerint Pest városáé lett. Mivel azonban a város nem tudott megfelelőképp gondoskodni sem elhelyezéséről, sem kezeléséről, a Főváros 1875-ben átadta az egyetemi könyvtárnak.³¹ Frank halála után Wenzel Gusztáv, az a nagy hatású személyiség lett a magán- és perjog, valamint a bányajog tanára kinek tevékenységével már valóban úgy tekinthetjük, megszületett a magyar jogtörténet tudománya. 1812-ben született Lukauban, gimnáziumi tanulmányait Veronában, Salzburgban, Veszprémben végezte. Bölcsészeti tanulmányokat Vácon folytatott, jogot pedig Pesten tanult, 1830-33-ban. Ügyvédi és jogi doktori oklevelet 1836-ban szerzett. A Theresianum magyar jogi tanszékét 1836-ban nyerte el, ahol magyar közjogot, történetet, statisztikát és bányajogot adott elő.³²

---

³⁰ **Horváth** Pál: Tudománytörténeti és módszertani kérdések a jogtörténet köréből, Budapest, 1974., 212. o.

³¹ **Eckhart** 1936. 395. o.

³² **Eckhart** 1936. és **Mezey** 1996. 52. o.

A diktatúrában

Annak ellenére, hogy 1848/49 után egy időre megszűnt az önálló magyar felsőoktatás, a neoabszolutizmus időszaka végeredményben jelentős előrelépést jelentett a magyar jogtörténet helyének kialakulásában és tudományos „letisztulásában”. Intézménytörténeti szempontból ez az időszak a tanszék megszületése előtti utolsó fázis, azt is jelenti tehát, hogy az eddig más tárgyakkal együtt oktatott, vagy éppen más tárgyakon belül egyfajta „zárványt” alkotó jogtörténet és jogtörténet-oktatás a végső kikristályosodási fázisába lépett. Mivel a 19. század végéig tulajdonképpen egy-egy jogtudományág eredményei 1-2 ember (leggyakrabban egy) munkásságához köthető, sőt, mivel az egyetemi oktatásban is jellemző az, hogy – szemben a mai helyzettel – kevés ember foglalkozik oktatással, és a tanszék lényegében egyetlen jelent az ott előadó tanárral, vagyis a tanár egyenlő a saját tanszékével, így a magyar jogtörténet intézményesülésének e fontos szakasza is voltaképp egy személyiséghez köthető. A Frank Ignác halála utáni űrt betöltő Wenzel Gusztáv volt tehát az a tudós-tanár, aki a kor modern európai tudományosságát már meghatározó történeti-jogi iskola hatását már a Frank Ignác-féle nyomvonalon tovább vitte. Wenzel, annak ellenére, hogy nem volt magyar, az osztrák körök várakozásai ellenére nem úgy képviselte a bécsi tudományos érdekeket, mint azt Pestre kerülésekor elképzelték. A magyar jog forrásainak kutatását egyre jobban közelítette a magyar jog tanításához, s az 1850-es évek egy meghatározó hatású egyetemi személyisége vált belőle. Mivel az oktatásban hivatalosan nem szerepelt a magyar jogtörténet című tárgy, Wenzel – kiindulva a magánjogi megközelítésből, lényegében saját – új – tudományágát adta elő, melyben helyet kapott a magyar jogtörténet is. A tárgy célja, melynek tankönyve is született, Egyetemes európai jogtörténet címmel (Buda, 1870)³³ az európai jogfejlődési sajátosságok megismertetése volt az összehasonlítás módszerén keresztül. A munka kiterjedt forrásismeretre épülő tankönyv, mely a külföldi szakirodalom széles körű áttekintésére is alapszik. A mai fogalmink szerint is igazi tudományos munka tehát, mely a tárgy tudományos ismertetésén túl a magyar törvényhozás munkájának gyakorlati feladatait kívánta segíteni. Ugyanakkor, bármily jelentős a történettudományi megalapozottsága, alapvetően jogászai, jogi megközelítésben kívánja a tárgyalt anyagot ismertetni, kifejezve ezzel is a diszciplína jogtudományhoz kötöttségét. A munka – és a tárgy – jelentős elődjeként az európai tudomány legtöbb jeles alkotóját említi, legelőször persze Carl Friedrich Savigny nevét, de az irodalomjegyzék hivatkozása fölöleli a kor legtöbb jelentős tudósának nevét. Módszerében az időrendiséget alkalmazza, mint fő rendezési elvet, de ezen felül megkülönbözteti a külső és a belső, az általános és a rész szerinti, az egyetemes és a különös tárgyalást és fölosztást. Mivel a jogtörténetet pozitív tudománynak tartja, megkülönbözteti ezen belül a tör-

---

³³ Wenzel Gusztáv: Egyetemes európai jogtörténet Buda, 1870. IV. o.

téneti és a jogi kútfőket és forrásokat. Mivel a tárgyban és a könyvben magyar vonatkozású adatokat is közöl, forrásának és elődjének nevezi meg a jogtörténet szinte minden fontosabb addigi művelőjét (Kelemen Imrét, Soósmezei Vajda Lászlót, Liboyi Schuler Frigyes, Décsy Antalt).

Amikor Wenzel Gusztáv bekapcsolódott a kar életébe, az egyetem – a forradalmi események hatására – ismét erősebb ellenőrzés alá került. Ennek hatása volt az is, hogy az 1850-es években sűrűbben tartottak kari gyűléseket, mert a minisztérium ragaszkodott ahhoz, hogy a rendeleteket a kar gyorsabban hajtsa végre. E korban rendelkezések sora születtek eddig nem, vagy csak nagyon régen szabályozott kérdésekben. A magántanári intézménnyel összefüggésben szabályozták a tanári fizetéseket, melyekhez Mária Terézia óta lényegében nem nyúltak. Korábban a pesti tanárok fizetése jelentősen elmaradt az osztrák, illetve a cseh tanári fizetésektől. E visszás helyzet megoldására 1851-ben a prágai tanári fizetésekhöz igazították a pestit is, amit a két város hasonló megélhetési viszonyaival indokoltak.³⁴

Császári rendelettel megjelent a leckepénz intézménye, ezután voltak ingyenes és fizetési előadások. Ugyancsak rendeletben szabályozták a szigorlati rendet is: 1853-után a szigorlaton nem az összes tanár, hanem csak hat vett részt. A történeti tárgyak a második szigorlatra kerültek (a magyar magánjoggal, a kánonjoggal és a római joggal együtt).

A kar életében az 1855-60 közötti időszakot, mint a kar elosztrákosításának kísérletét emlegetik. A folyamat az 1855-ben császári hatásra elfogadott új jogi oktatási tervvel kezdődött.³⁵ A koncepció lényege igen egyszerű volt: a terv szerint ugyanazt kellett tenni, mint Bécsben. Az udvar célja az volt, hogy a jogi képzésben az osztrák tételes jog legyen uralkodó.

A tananyag erősen átítatódott a történeti szemlélet hatásával, amit mi sem jelez jobban, mint hogy az I. évben kötelező tárgyak között szerepelt a német birodalom története és jogtörténete című, valamint a római jog és története című tárgy. Lehetetlen nem fölfedezni e mögött az osztrák szemlélet terjesztésének törekvését, de azt sem szabad elfelejtenünk, hogy a történeti jogi iskola hatása talán ekkor a legnagyobb. Így akarva, nem akarva, az osztrák ellenőrzés alatt működő egyetemen végeredményben a kor vezető tudományos irányzata kapott helyet.

Az 1855-ben bevezetésre került új tanterv a tanszékek új beosztását hozta magával, s ezzel együtt változott az egyetem személyi állománya is. Wenzel 1854. április 6-án kapott felhatalmazást arra, hogy német jogból is tartson előadást, majd egy évre rá arra is, hogy összehasonlító jogtudományt is oktasson.³⁶

Az 1855-ös új tanterv, a vizsga és a tanrend fokozatosan lépett életbe. Ezzel párhuzamosan a tantestület és a hallgatók egyaránt mozgolódni kezdtek a

---

³⁴ Eckhart 1936. 414. o.

³⁵ Eckhart 1936. 420. o.

³⁶ Eckhart 1936. 431. o.

magyar nyelv ügyéért. Ebben pedig a szász születésű Wenzel Gusztáv is részt vett.

A provizórium kora

A kor politikai változásai kihatottak az egyetem ügyeire is. 1860. február 1-jén a helytartóság rendelete visszaállította az egyetem autonómiáját az egyetemi hatóságok vonatkozásában.³⁷ A dékánválasztással leköszöntek azok a vezetők, akik a neoabszolutizmus idején a német nyelv ügyének támogatói voltak, az új vezetés pedig megkezdte az 1849-előtti viszonyok helyreállítását. Az oktatás nyelve magyar lett, de gondoskodtak a nem magyar nyelvű hallgatók oktatásáról is. Új tantárgy jelent meg: „Magyarország közjoga történelmi kifejlődésében”. Ennek előadására azonban nem Wenzel Gusztáv, hanem Récsi Emil vállalkozott. A magyar nyelv ügye ezúttal az udvar támogatásában is részesült: 1861. június 21-én a helytartótanács, Ferenc József elhatározására a nem magyar nyelvű tanárokat – fizetés mellett - eltávolította a pesti egyetemről (legtöbbjük osztrák egyetemeken bukkant föl).³⁸

A német jog és német történet oktatása ellen föllépett a hallgatóság, bár megjegyzendő, hogy Wenzel a tanszabadság elvén már 1860/61-ben inkább általános európai jogtörténetet adott elő, s nem német jogot.³⁹ Ezek hatására a kar 1861. március 20-án tartott ülésekor föliratot intézett a helytartótanácsához, melyben a tárgy eltörlését és az általános jogtörténet bevezetését kérte. A helytartótanács azonban a kar elképzeléseit meghaladó reform gondolatával foglalkozott, s ezért nyilatkozatot kért az 1850-60- között működő rendszerről. Ezek után Wenzel elnöklete alatt a kar bizottságot küldött ki, melynek feladata a főnálló helyzet korrekciója volt. A bizottság állásfoglalása szerint a behozott új rendszer alapvető hibája, hogy a bölcsélet oktatását is háttérbe szorítja, – tegyük hozzá, a tárgy tanítása alapvetően történelmi megközelítésben folyt – s hogy a német jognak nincs helye a magyar jogi karon. A jogtörténetről azonban már nem kívántak lemondani. Ez azt jelentette, hogy a karnak a Wenzel-féle tárgy oktatása maradt elfogadható. Az általános jogtörténet című tárgyról lehet ugyan azt mondani, hogy végeredményben szükségmegoldás terméke, de ezzel szemben az is igaz, hogy ilyen összehasonlító jellegű tárgyat egész Európában egyedül a pesti egyetemen oktattak ekkor.

Az 1861. július 10-i kari ülésen tehát döntöttek az új tantárgy mellett, s ez képezte a római joggal együtt az első év anyagát.⁴⁰ Mégis a helytartótanács véleménye miatt – mert nem tartotta a javaslatokat kimerítőnek – e korszakban nem valósult meg szerves reform, annak ellenére, hogy a helytartótanács már 1865-ben a tanszékek számának növelését tartotta célszerűnek.

---

³⁷ Eckhart 1936. 443. o.

³⁸ Eckhart 1936. 447. o. és 449. o.

³⁹ Eckhart 1936. 450. o.

⁴⁰ Eckhart 1936. 464. o.

A kiegyezés utáni reformok

A kiegyezés után meglódult az addig lassan folyó reformok ügye. A kar újabb bizottságot küldött ki, az 1861-es terv újragondolása okán. E bizottság Pauler javaslatában készítette el álláspontját, mely a tanszabadság elvén nyugodott, s ekkor fogalmazódott meg az az igény is, hogy az egyes tárgyakat többen oktassák, valamint hogy több tanszék álljon föl az eddiginél, és emelkedjék a magántanárok és rendes tanárok száma is. Ebben szerepelt az önálló magyar jogtörténet oktatásának igénye is.

1872. június 23-i ülésén a kar határozott a jog- és az államtudományok szétválasztásáról.⁴¹ E döntés majd' nyolcvan évre kettéosztotta az oktatást és állandó vitákra adott okot. Ennek nyomán megváltozott az alapvizsga és szigorlati rendszer, és e törekvéseket az új, 1874. február 5-én meghozott vizsgarendelet zárta le.⁴² A korszak a tanszékek és a tudományágak elkülönülésének kora. Átszervezték a jogakadémiai rendszert is, és megjelent a Trefort-féle szeminaryális rendszer ötlete.

1872-ben új személyiség jelent meg az egyetemi jogtörténet-oktatásban. A jogbölcseleti és jogtörténeti tanszékre kiírt pályázat nyomán 1872. július 14-én nevezték ki Hajnik Imrét a tanszékre.⁴³ Hajnik és Wenzel nemsokára összekülönböztek azon, hogy ki is a jogtörténet tanára. A vita akkor pattant ki, amikor Hajnik azt állította, hogy ő a jogtörténet tanára, mert Wenzel, amikor nyilatkozniya kellett arról, hogy ki melyik tanszéket tartja meg, akkor a magánjogot választotta. A vitát miniszteri döntés zárta le, mely előírta, hogy mindenki azon a tanszéken tevékenykedjen, ahová kinevezték. Ez azt jelentette, hogy Hajnik a jogtörténet, Wenzel pedig a magánjog tanára maradt.

Wenzel 1889-ben kérte nyugdíjazását, s nem sokkal később, 1891-ben meghalt. Wenzel tudományos és tanári pályáját nagyban meghatározta, hogy bécsi működése alatt báró Hügel Kelemen, a bécsi cs. kir. titkos levéltár igazgatójának baráti körébe került. Ez a kör a jogtörténeti irány úttörőjének számított. Tudományos munkásságában igen jelentős forráskutató tevékenysége, valamint az, hogy komolyan foglalkozott történeti munkákkal is. Magánjog területén is alkotott: „A magyar és az erdélyi magánjog rendszere” című munkájában a '48 előtti és utáni magánjog közötti összefüggést akarta kimutatni.

Hajnik Imre kinevezését leginkább irodalmi munkásságának és tekintélyes nyelvismeretének köszönhette. Egyetemi tanulmányait Bécsben és Pesten végezte, 1864-ben szerzett doktorátust, ez előtt a pozsonyi jogakadémián tanársegédi és könyvtárosi állást nyert el, 1865-ben a nagyváradi akadémián a történelem és a statisztika rendkívüli tanára, majd pedig hasonló minőségben Kassára

---

⁴¹ **Csizmadia** Andor: A magyar jogi felsőoktatás fejlődése, in: Felsőoktatási Szemle 1969./X., 579. o.

⁴² **Eckhart** 1936. 449. o.

⁴³ **Eckhart** 1936. 532. o., **Degré** 1968. 14. o.

került. 1867-ben a győri akadémián a magyar jogtörténet, közjog és közigazgatási jog rendes tanára, 1871-ben pedig a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja lett.⁴⁴ Hajnik Imre munkásságát talán legjobban a nagyszámú levéltári kutatásával, pontos és sok adat összegyűjtésével lehetne legjobban jellemezni. Fölismerte azt, hogy a jogtörténethez „anyag kell”, ezért maga végezte jelentős forráskutatások alapján dolgozott. Példaképének Kovachichot tekintette, kinek szellemében folytatta szorgalmas gyűjtő munkáját. Két fontos művében, az „Egyetemes európai jogtörténetben” és a „Magyar alkotmány- és jogtörténelemben” világosan kirajzolja a fejlődési irányt, melyben a magyar jogtörténet már határozottabban körvonalazódik. Ebből a szempontból Hajnik nagyon fontos tudományos munkát végzett. 1872-es munkájában már meghaladta Wenzel eredményeit, mivel már határozottan törekedett az összefüggések megállapítására.⁴⁵ Munkája alatt alakult át az egyetem, a tudomány és a politika viszonya annyira, hogy neki – szemben elődjével – már nem kellett politikai okokból a tudományos kacskaringókat tennie, arra helyezhette a hangsúlyt oktatói és tudományos munkájában, amire akarta. Tudományának két célját állapította meg: egyrészt feladatának tekintette a jogtörténet, a jogfejlődés belső mozgatóinak föltárását, belső törvényszerűségeinek megállapítását, másrészt gyakorlati célja volt a jogalkotás segítése azzal, hogy tárgyával biztos történeti alapot kívánt nyújtani a törvényhozásnak. Első könyvében, ami címében még magán viseli a Wenzel-féle összehasonlító módszer vonásait, már nagyobb helyet kap a magyar jogtörténet, mint a nagy előd munkáiban. Hajnik esetében már határozottan megjelenik a pozitivista hatás, ami elődjére még korántsem volt jellemző. Utolsó műve, életművének csúcspontja talán a legjobb példa erre: „A magyar bírósági szervezet és perjog az Árpád- és vegyesházbeli királyok alatt” című munka. (Bp., 1899.)

---

⁴⁴ Eckhart 1936. 532. o.

⁴⁵ Hajnik Imre: Magyar alkotmány- és jogtörténelem, Pest, 1872. III. o.

Ki tanítsa az európai jogtörténetet?

Wenzel távoztával egy időben még két tanszék ürrült meg. Ezért az 1890. májusában kiírt pályázat alapján nevezték ki Timon Ákost.⁴⁶ A pályázatban szereplő tanszékek között a magyar jogtörténet ilyen szerepeltetése újdonságként hatott, nem is a kartól, hanem a minisztertől indult a kezdeményezés. A karon az európai jogtörténetnek akartak új tanszéket fölállítani. Nem sokkal később a kar harmadik státuszt is kért (Hajnik indítványára), és mivel Timon nem volt hajlandó európai jogtörténetet tanítani, rendkívüli tanárként kinevezték a tanszékre Király Jánost. Neki féléves váltásokban kellett egyetemes és európai jogtörténetből öt órás kollégiumot, illetve speciális kollégiumot tartania.⁴⁷ Király János változatos pályát befutó jogtörténész volt. A pozsonyi jogakadémia után a kolozsvári egyetemen szerzett doktorátust, utána ügyvédi vizsgát tett, majd később hadbíró is lett. Pozsonyi működése alatt két munkát írta : „ A pozsonyi nagyduhai vám- és révjog”, illetve a „Pozsony város joga a középkorban” című munkáit.

Mivel Hajnik 1902-ben nyugdíjba ment, a jogtörténet meghatározó egyéniségei a továbbiakban Timon és Király lettek.⁴⁸ A tárgyat lényegében kettéosztották, Timon csak a magyar jogtörténetet, Király csak az európaiat oktatta. Mindkét tárgy csak fél évig volt kötelező. A kar bizottságot küldött ki, mely megállapodott abban, hogy az európai és a magyar jogtörténet olvadjon össze. Mivel Király időközben rendes tanár lett, ő inkább az egyesítés ellen foglalt állást, míg Timon inkább mellette. Mivel nem volt tisztázott, hogy melyik tárgy domináljon az egyesítés után, főnnállt a veszély, hogy egyik vagy másik túlsúlyba kerülésével a háttérbe szorított tárgy oktatása elsorvad, főleg azért, mert Timon úgy képzelte, legyen teljes a szabadság abban, hogy a külföldi anyagból mi kerüljön az anyagba. A kar inkább az egyesítés felé hajlott oly módon, hogy nem határozta volna meg a külföldi jog tananyagba kerülő részét, azaz a tanszabadság elvét kívánta érvényesíteni. Az indítványban ezért a „magyar jogtörténet, különös tekintettel az európai jogtörténetre” szerepelt volna, de a kar királyi elhatározásra várt, így ebben az időben lényegében megszűnt az európai jogtörténet oktatása a karon.

Timon a külföldi szakirodalmat kevésbé vette figyelembe, mint Hajnik. Munkásságának betetőzése tankönyve, mely 1902-ben jelent meg (Magyar alkotmány- és jogtörténet, különös tekintettel a nyugati államok jogfejlődésére, Bp., 1917.). Ez a jogtörténeti munka német fordításban a nemzetközi tudományos közéletben is megjelent. Timon – ellentétben elődeivel – nagy hangsúlyt fektet az önálló, saját útját járó magyar alkotmány- és jogélet létének bemutatására, igazolására. Hangsúlyozza az összehasonlító vizsgálatok szükségességét és ennek

---

⁴⁶ Degré 1968. 20. o., Eckhart 1936. 602. o.

⁴⁷ Eckhart 1936. 610. o.

⁴⁸ Eckhart 1936. 613. o.

keretében a magyar sajátosságként kidolgozott szentkorona-eszme bemutatása fontos szerepet kap munkájában.⁴⁹

Tanártársa, Király János (1858-1929) igyekezett független állásfoglalást kialakítani, azonban Timonnak a korban rendkívül népszerű tudományos nézeteivel szemben kísérletei (1908-as tankönyve) nem képviseltek kellő ellensúlyt.⁵⁰

---

⁴⁹ **Timon** Ákos: Magyar alkotmány- és jogtörténet, különös tekintettel a nyugati államok jogfejlődésére, Budapest, 1917., IV., V. o.

⁵⁰ **Degré** 1968. 22. o., **Mezey** 1996. 53. o.

A huszadik század professzorai

Hajnik tanítványaként lépett föl Illés József (1871-1944), aki mestere szellemiségének megfelelően, a pozitivizmus elvi célkitűzéseit vallotta követendőnek.⁵¹ Előbb Hajnik európai jogtörténetének folytatásával kísérletezett, majd a perjoggal foglalkozott. Magánjogtörténetében az összehasonlító módszert kívánta alkalmazni. Későbbi munkássága főként Werbőczyhez kapcsolható. Tankönyve 1930-ban jelent meg, melynek előszavában írt az őt vezérlő célokról, a jogtörténet gyakorlati hasznossága mellett a forrásismeret fontosságát emelte ki.⁵² Különös súllyal jelent meg munkásságában a Hármaskönyv bemutatása. Az egyetemi oktatás mellett változatos közéleti pályát futott be, igazságügyi minisztériumi, képviselői feladatai azonban egyaránt hátráltatták tudományos munkásságát.

Illés József munkásságában feltétlenül megemlíthető a Jogtörténeti Szeminárium átalakítása. Az 1912-ben a római jogi szemináriumról leválasztott szeminárium Illés József vezetése alatt kezdett önálló tevékenységbe, mondhatni, ekkor kezdett működni. Első vezetői Timon és Király voltak, de ekkor a két tanár elképzelése megoszlott: Timon inkább meghatározott szellemiség kialakítását, Király inkább az oklevélolvasás színterének szánta a szemináriumot. Illés, aki 1928-ban vette át a szeminárium vezetését, intenzívebb munkarendet vezetett be, így a csoportos munka kialakításával tudományos munka kezdődhetett. (E körből nőtt ki Degré Alajos is.)⁵³

A magyar jogtörténeti tanszék vezetését Timon után Eckhart Ferenc (1885-1957) vette át,⁵⁴ aki haláláig állt a tanszék élén. Az Eckhart-életmű nagy íve egyben lenyomata az életpályáját meghatározó történelmi háttérnek. Tanulmányainak befejezése után a bécsi Staatsarchiv munkatársa lett,⁵⁵ később minisztériumi osztálytanácsos. 1928-ban a bécsi Magyar Történeti Intézet igazgatójává nevezték ki, s ez után, 1929-ben került a Pázmány Péter Tudományegyetem magyar alkotmány- és jogtörténeti tanszékére, mint rendes tanár.⁵⁶ Az MTA tagja lett, részt vett a „Századok” című folyóirat szerkesztésében, majd a háború után a Magyar Történelmi Társulat elnöki posztját töltötte be.⁵⁷

Eckhart Ferencet az 1930-as években jobbról, az 1950-es években pedig balról támadták. Ő módszereiben, célkitűzéseiben nemigen, legfeljebb témaválasztásában változtatott 1945 előtti kutatásaihoz képest. A szó legjobb értelmében kiegyensúlyozott, tárgyilagos polgári jogtörténészként az 1930-as években

---

⁵¹ Degré 1968. 23. o.

⁵² Illés József: Bevezetés a magyar jog történetébe, Budapest, 1930., XI. o.

⁵³ Beszámoló a Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Jogtörténet Szemináriumának működéséről 1928-34., Cegléd, 1934., 6-7. o.

⁵⁴ Horváth Attila: Eckhart Ferenc, In: Jogtörténeti Szemle, 1986., 92. o.

⁵⁵ Horváth 1986. 92. o.

⁵⁶ Horváth 1986. 92. o.

⁵⁷ Horváth 1986. 92. o.

volt bátorsága ahhoz, hogy az uralkodó Timon-féle nézetekkel szemben a jogtörténetírást és kutatást újabb alapokra helyezze. Tudományos munkájában elsőrendű szerepet kapott a forráskutatás, és volt ereje a kor közhangulatával szemben józan véleményeket hangoztatni. Az ekkor kitört heves viták („az első Eckhart-vita”) miatt visszavonult, és inkább a tudománytörténet felé fordult. „A Pázmány Egyetem története” című munkája máig páratlan történeti munka (1935). Már a háborús időkben (1943) jelent meg a Szentkorona tanról írt könyve, majd pedig a háború után, 1946-ban magyar jogtörténeti tankönyve. E műve az első jogtörténeti tankönyv, mely bemutatja – ha szükséztől is – az 1848-utáni jogfejlődést. 1945-utáni témaválasztásain érződik az új elvárások (és a szűkebb lehetőségek) hatása, témaválasztásait jellemzi ezután a korábban nem kellő figyelmet kapott rétegek jogi helyzetének bemutatása (jobbágyság).

Tanszéke az 1950-es évek világában is sok mindent megőrzött a letűnt világ egyetemi légköréből, előadásainak magas szakmai színvonala és az új politikai rendszerrel szemben megfogalmazott, megalapozott kritikai megállapításai népszerű oktatóvá tették. A tanszéken működő TDK munkájába is általában olyan embereket vont be, akik szakmai felkészültségük mellett egyfajta polgári értékrendet, és a tudományos munkával szembeni konzervatív, minőségi elvárásokat támasztottak. A TDK munkáját sem ő maga, hanem főleg Révész László docens, és Nagy István tanársegéd irányította. Ennek keretében igyekeztek a szakma technikai fortélyait is átadni, így sor került a levéltári munka megismertetésére is. Az 1956-os események azonban olyan személyi változásokat hoztak a tanszék életébe, melynek negatív hatása az újabb tudósgeneráció felcseperedéséig érzékelhető volt.

1956-ban a Magyar Állam- és Jogtörténeti Tanszék a jogi karon az események sodrába került. A forradalmi bizottság vezetője Révész László lett, és a bizottságban a TDK tagjai közül is sokan helyet foglaltak. A forradalom bukása után Révész László – a várható megtorlás elől – disszidált, Nagy Istvánt pedig eltávolították a karról. (Nagy István később öngyilkos lett, ami – nem szorosan, de összefüggött az '56-os eseményekkel.) A forradalmi bizottságban részt vett hallgatókat eltávolították a karról. Eckhart Ferenc pedig 1957-ben meghalt. Hirtelen olyan helyzet állt tehát elő, melyben nem álltak rendelkezésre azok az oktatók, akiket elvileg Eckhart szemelt ki a tanszéki munka irányítására, s ráadásul a TDK-ban tevékenykedő hallgatók egy része is kénytelen volt elhagyni a kart.

Az 1956-ot követő új korszak nem csak a személyi változásokban, hanem az egyetemi reformokban és a szervezeti átalakulásokban is megjelentek. A tanszék, az 1957-58-as tanévben megbízott tanszékvezető Székely György bölcsész professzor távozása után, 1959-ben került Kovács Kálmán vezetésébe alá. Ekkor máig ható változások kezdődtek a tanszék és a tudomány életében, amit természetesen alátámaszt az a tény is, hogy a Kovács Kálmán tanszékvezetősége alatt tudóssá érett generáció tagjai ma a magyar jogtörténet tudományának meghatározó személyiségeivé váltak. Kovács Kálmán, tehetséges fiatalok fölfedezésével, és bevonásával a munkába újjáépítette a tanszéket. Ezen korszak

minden összefüggésével tehát a mai napig nem lezárt, jóllehet Kovács Kálmán után már a második tanszékvezető (Révész T. Mihály, Mezey Barna) dolgozik a Magyar Állam- és Jogtörténeti Tanszék élén. A Tanszék a magyar jogtörténetírás és oktatás egyik legfontosabb hazai műhelye maradt, melyet a számos tanulmány, tankönyv megjelentetése, valamint a hazai- és nemzetközi konferenciák megrendezése bizonyít.

Pálvölgyi Balázs

Eckharttól a rendszerváltásig

Kovács Kálmán a Magyar Állam- és Jogtörténeti Tanszék vezetését 1959. július 15-én mb. egyetemi tanárként vette át, s ezzel megoldódni látszott a magyar állam- és jogtörténet oktatásának évek óta húzódó válsága. Az egi jogakadémiáról még 1949-ben meghívott Révész László a forradalom után külhonba távozott, az 1952-ben munkába lépő Nagy Istvánt pedig a forradalomban játszott szerepe miatt más munkakörbe helyezték át. Eckhart Ferenc 1957-ben bekövetkezett tragikus halála professzorától is megfosztotta a tanszéket. Így a tanszék vezetését 1957-ben ideiglenes átvevő Székely Györgyre, a bölcsészettudományi kar egyetemi tanárára hihetetlenül nehéz feladat hárult. A munkáját segítő, az Alkotmányjogi Tanszéken dolgozó, de zömében jogtörténeti kutatásokat folytató Csizmadia Andor elfogadta a pécsi jogi kar meghívását a jogtörténeti tanszékre, a rendezést nem lehetett tovább halogatni. Az 1959. év a tanszék életében fordulópont. Ekkor nyerte el a tanársegédi állást Vargyai Gyula, adjunktusi állását Buzás József, s ekkor került a tanszék élére Kovács Kálmán is.

Kovács Kálmán nem olyan indíttatásokkal jelent meg a jogtörténet területén, mint Eckhart, Hajnik, vagy Timon. Tudományos ambíciók kevésbé hajtották, egyénisége a politikai közélet felé irányította, hozzá a törvényalkotó, kodifikációs tevékenység állt közel. Nem tudós életre készült, már egyetemista korában aktívan politizált, a német megszállás után tevékenyen részt vett az 1944. és 1945. év politikai eseményeiben, tagja az Ideiglenes Nemzetgyűlésnek, több törvénytervezet, köztük a népbírószági törvény egyik elkészítője és előadója. Volt igazságügyi államtitkár a debreceni kormányban, Szolnok megye főispánja volt, majd kormánybiztos, később politikusként a rehabilitációs eljárások résztvevője. 1958-ban elfogadta a felajánlott katedrát és visszavonult a politizálásától. Így került az üresen álló tanszékre, melynek vezetését 1986-ig látta el.

Ettől fogva a magyar jogtörténet kutatásának és oktatásának megszervezéséért élt. Professzorként korábbi politikai kapcsolatait is a magyar jogtörténet-tudományi kutatások szolgálatába állította. Ennek révén részt vett a kormány által 1962-ben elfogadott Országos Távlati Tudományos Kutatási Terv kidolgozásában. A Magyar Tudományos Akadémia és a Kar segítségével életre hívta a Jogtörténeti Értekezések című, még ma is élő és gyarapodó jogtörténet-tudományi sorozatot. Elnyerve az MTA támogatását (1960.), az Akadémia Karra telepített jogtörténeti kutatóhelyének vezetője volt. (Az akadémiai támogatás azt jelentette, hogy a tanszék rendszeres akadémiai támogatásban részesült, és így 1966-tól két akadémiai státuszú tudományos munkatárs is itt dolgozhatott.) 1974-től akadémiai kutatócsoport szervezésére is lehetőség nyílt. A Magyar Jogász Szövetség keretein belül megalakult a Jogtörténeti Szakosztály, melynek alelnökeként tevékenykedett. 1969-ben közreműködésével létrejött a Jogtörténeti Munkaközösség, mely akadémiai alárendeltségű volt, de az adminisztratív munka a tanszéken folyt. Kovács Kálmán törekvése arra irányult, hogy minél jobban beépítse tanszékét a tudományos életbe, s ebbeli munkálkodása sikerrel járt. Nagy eredményként könyvelhető el, hogy sikerült anyagi forrásokat találnia a tanszéki kutatásokhoz, és hogy az újonnan létrejött, a tudományágat képviselőket egybefogó szervezetekben mindenütt részt vállalt a szervezési munkákban.

Kutatásokat folytatott a polgári korszak jogtörténetébe eső témákban, 1848-tól az 1949. évi alkotmányig bezárólag. Kutatási eredményeit hazai és külföldi (csehszlovák, francia, német, lengyel, holland) szakfolyóiratokban publikálta. Közleményeinek száma megközelítette a százat. Rendszeres szereplője volt a nemzetközi tudományos konferenciáknak, számos referátum előadója, s a hetvenes években a kölni, würzburgi, modenai és bécsi egyetemen tartott előadásokat. Hitvallása szerint a hazai jogtörténeti kutatások mellett egyik fontos feladatának tekintette a különböző országok jogtörténészeivel a tudományos együttműködés kialakítását és fejlesztését, a jogtörténészek nemzetközi együttműködésének kiszélesítését. Az 1959 óta megrendezett nemzetközi konferenciák is nagyrészt az ő kezdeményezésére jöttek létre. Ezek a konferenciák először, mint magyar-csehszlovák találkozók kezdődtek, majd 1965-től fokozatosan egyre több résztvevő kapcsolódott be. Törekvéseinek sikerét bizonyította az a nagyszabású jogtörténet-tudományi konferencia, melyet Budapesten 1967-ben és 1977-ben szervezett, több száz résztvevővel. E rendezvények kedvező nemzetközi tudományos visszhangot váltottak ki, s anyaguk német, francia, orosz nyelvű tanulmánykötetben láttak napvilágot.

Az egyetemi munkában a legsürgősebb feladatnak tekintette a magyar jogtörténeti tananyag korszerűsítését, így vállalta az új, egységes egyetemi jegyzet szerkesztését. Az új tananyag 1962-63-ban folyamatosan jelent meg négy kötetben. Időközben Csizmadia Andor professzor bevonásával előkészítette és kidolgozta egy új állam- és jogtörténeti tankönyv tematikáját. A könyv Eckhart Ferenc 1946. évi tankönyve óta elsőként foglalta össze a magyar állam- és jogtörténetet; első ízben választotta korszakhatárral az 1944. esztendő, s dolgozta föl a polgári korszak államtörténetét, szakjogainak történetét. A könyv kedvező fogadtatása megalapozta az újabb megbízást: a szerzők az Oktatási Minisztérium megbízásából 1977-ben átdolgozták a tankönyvet, s egy évre rá már második, átdolgozott kiadása is napvilágot láthatott. (A Csizmadia-Kovács-Asztalos szerzőhármas neve alatt megjelent tankönyv eredeti tervek szerint Both Ödön közreműködésével készült volna, de mivel Both Ödön nem készült el a saját részével, Asztalos Lászlót kérték föl a magánjogi rész megírására. A tankönyv megszületésében nagy szerepet kapott továbbá Degré Alajos is, aki lektori véleményével képviseltethette magát a készülő tankönyvben. Kimerítő és tudományosan értékes szakvéleményét a szerzők feltétel nélkül elfogadták, s annak megállapításait, korrekcióit lényegében bedolgozták a készülő tankönyvbe. [Egyes vélekedések szerint az új tankönyv akár négy szerző neve alatt is megjelenhetett volna].)

A számos utánnomást megért tankönyvet még napjainkban is több karon használják: Horváth Pál budapesti és Stipa István miskolci egyetemi tanárok jegyzik a rendszerváltás után újra kiadott tankönyv átdolgozott változatát.

Szerkesztette a maga nemében elsőként a magyar állam- és jogtörténet kétkötetes segédkönyvét.

Kovács Kálmán értő figyelemmel gondoskodott az utánpótlásról. A professzorok azon kategóriáját képviselte, akik nem tartanak a fiataloktól és szegik kedvét a kezdeményezőkéss fiataloknak, nem állják útját a fiatalos kutatói, oktatói lendületnek. Az aktív budapesti magyar jogtörténészek közül többen vagy az ő tanszékén nevelkedtek, vagy legalábbis megfordultak itt. (Máthé Gábor, Révész Tamás, Rác Lajos, Kun Tibor, Mezey Barna)

A katedra elnyerését követően egyik fontos feladata volt a tanszék felépítése. A tanszéki munkában Kovács professzor mellett az első időkben Sarlós Márton, Sík Ferenc, Buzás József vettek részt.

Sarlós Márton részt vett a jogtörténet jegyzetének megírásában (Bónis Györggyel, 1957-ben) is. Sarlós ugyan 1920/21-ben tanított a moszkvai Szverdlov Egyetemen, hazatérése után nem vett részt a tudományos életben. A világháborút követően részt vett a népbíróságok, majd a szocialista bírósági rendszer kialakításában. A Népbíróságok Országos Tanácsának vezetője lett, majd a Pest Megyei Bíróság elnöke. Az ELTE tanára 1953-ban lett, és ebben az időszakban egyik akitív résztvevője volt az ún. második Eckhart-vitának, de komolyabb tudományos tevékenységet nem folytatott. Kutatása a forradalmak (a Tanácsköztársaság) jogéletére koncentrált. Sarlós pályája jól jellemzi az akkori tudományos és egyetemi életben megfigyelhető új jelenségeket, a tudományos pályára csak nagyobb „kitérők” után kerülők megjelenését.

Sík Ferenc, Buzás József és Kovács Kálmán mintegy megosztották az oktatási feladatokat egymás között: Kovács Kálmán a nappali, Sík Ferenc az esti és Buzás József pedig a levelező tagozaton tartotta az előadásokat, illetve a konzultációt. Mivel Sík Ferenc és Kovács Kálmán viszonya nem volt felhőtlen, ez a megoldás biztosította a tanszék számára a konfliktusmentes egymás mellett élés lehetőségét. Buzás József kevés számú megjelent tanulmányában helytörténettel, a közigazgatással és a Tanácsköztársasággal foglalkozott. Eredetileg nem volt jogtörténész, a marxizmus tanszék megszűntetése után helyezték a magyar jogtörténeti tanszékre. Sík Ferenc kitűnő előadó volt, hallgatói esküdtek előadásaira. Nagyobb tudományos munkája nem jelent meg, rövidebb cikkeket publikált a Horthy-korszakról, erős kritikai hangnemben.

Kovács Kálmán tanszékvezetősége kezdetén a tanszék munkájába (akár átmenetileg) bekapcsolódott oktatók között kell megemlíteni Sápi Vilmos, Kállay István és Vargyai Gyula nevét, akik végül is nem maradtak a pesti jogi karon. Kállay István 1960-ban került demonstrátorként a tanszékre, tanulmányokat folytatott a bölcsészettudományi karon is, majd 1964 után felváltva a magyar jogtörténet, az egyetemes állam- és jogtörténet, a római jog tanszékeinek oktatójaként vált ismertté, majd a frissen alapított miskolci karra került, végül pedig a Széchenyi István Egyetem Gazdaság- és Jogtudományi Karának munkájában vesz részt. Kállay István nem csak a feudális városjog kutatásával foglalkozott, hanem mint a Közgazdasági és Jogi Kiadó szerkesztője, számtalan jogtörténeti munka megszületésében működött közre. Vargyai Gyula bölcsész indíttatású kutatóként kezdte pályáját, majd a jogi kar elvégzése után a magyar jogtörténeti tanszék, utóbb a pécsi jogtörténeti katedra munkájában is részt vett, ma az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának tanára. Sápi Vilmos pályája Eckhart Ferenc tanszékvezetősége alatt indult, publikációiban helytörténeti jellegű (Edelény múltjából. Edelény, 1973., Vác története) és a dualizmus korát föltáró kutatásainak eredményeit tette közzé (A tbc. elleni küzdelem és a cselédlakások problémája a kapitalizmus kori Magyarországon). Kállay István és Vargyai Gyula után jelent meg a tanszéken Máthé Gábor. 1967-ben, a kar elvégzése után akadémiai státuszban dolgozott a tanszéken, ekkor már a későbbi fő kutatási területével, a közigazgatás magyarországi fejlődésével foglalkozott. 1978-tól az Államigazgatási Főiskola jogi tanszékvezetője lett, 1993-tól egy évtizeden át, igazgatóként irányította, a ma jelenleg már Budapesti Közgazdaságtudományi és Közigazgatási Egyetem karát. A Károli Gáspár Református

Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának tanára, dékánhelyettese. Ma is részt vesz a tanszék munkájában, előadásokat tart, fakultatív előadásokat hirdet, vizsgáztat.

A tudományos pályájuk indulását Kovács Kálmán működése alatt kezdők második generációjának, később a tanszék életében fontos szerephez jutó Révész T. Mihály és Mezey Barna voltak. Kovács Kálmán professzor gyakorlata szerint a tehetséges hallgatókat bevonta a Tudományos Diákkör munkájába, következő lépcsőként pedig demonstrátorként próbálta ki őket. Akik kiállták a próbát, számolhattak akadémia vagy egyetemi státuszra kerülés lehetőségével. Mivel – ellentétben az egyetemi hagyományokkal – Kovács Kálmán nem tartotta fenn magának az előadások tartásának jogát, a fiatal oktatók hamarosan előadói rutint szereztek. A többek között az általa szervezett konferenciákon is – maga mellett – állandó részvételt biztosított a fiatalabb nemzedék tagjainak is. Jó érzékkel választotta ki tehát azokat a hallgatókat, akik közül sokan ma is az egyetem körében tevékenykednek: Kállay Istvánt, Kun Tibort, Mezey Barnát, Pomogyi Lászlót, Rácz Lajost, Révész T. Mihályt, Vargyai Gyulát.

Kovács Kálmán nyugalomba vonulása után a Magyar Állam- és Jogtörténeti Tanszék vezetését 1986-ban vette át Révész T. Mihály, aki mint a fiatalabb jogtörténész generáció tagja, Kovács Kálmán tanszékvezetősége idején került a tanszéki életbe. Népszerű oktatóként akkor is jó kapcsolatban maradt a tanszékkel, amikor nem kötődött szorosan a tanszéki munkához. A tanszékvezetésre Kovács Kálmán távozása után Hajdú Lajos és Sík Ferenc is pályázott, de a tanszék egyöntetűen Révész T. Mihály mögé sorakozott föl. Sík Ferenc a döntés után elhagyta a tanszéket, s rövid levéltári és minisztériumi kitérő után a miskolci jogi kar jogtörténeti tanszékére került. Révész T. Mihály 1993-ig állt a Magyar Állam- és Jogtörténeti Tanszék élén. Tanszékvezetősége alatt a tanszék az előadási renden és a tananyagban is változtatott. Szétválasztotta az alkotmány és a jogtörténet oktatását, illetve, több előadó bevonásával megindult a párhuzamos előadások rendszere. Révész hívta vissza a tanszékre Rácz Lajost (MTA Jogtudományi Intézet) és alkalmazta a tudományos diákkörből kitért Beliznai Kingát és Horváth Attilát.

Ekkor jött létre a (2003-ban megújult) Jogtörténeti Szemle, mely a magyar jogtörténészek fórumaként működött, budapesti központtal. Ekkor született a Jogtörténész Baráti Kör is.

A politikai változásokkal párhuzamosan a tananyag is megváltozott. A Csizmadia-Kovács-Asztalos-féle tankönyv ajánlott olvasmánnyá vált, és az anyag nagy része ebben az időben különböző segédanyag-füzetekben jelent meg. A tanszék köré szerveződött a joghallgatók Deák Ferenc Társasága, mely egyfajta alternatív ifjúsági mozgalomként jelent meg a karon.

1988/89-után a külföldi pályázati lehetőségek szaporodtak, és lehetőség nyílt máig gyümölcsöző kapcsolatok kiépítésére főleg osztrák, angol és német jogtörténészekkel, illetve tanszékekkel.

A rendszerváltást négy esztendővel követő gazdasági válság fölvetette a tanterv és az oktatási szerkezet átalakításának gondolatát is. A kar ebben az időszakban megpróbálta leszorítani az óraszámot, de ez a törekvés szerencsére nem volt sikeres. Mivel 1993-ban Horváth Pál megvált az Egyetemes Állam- és Jogtörténeti Tanszék vezetésétől, a szokásos válságkezelési gyakorlatnak megfelelően fölmerült a két jogtörténeti tan-

szék esetleges összevonása is. Révész T. Mihály ekkor részben ezt megakadályozandó, átvette az Egyetemes Jogtörténeti Tanszék vezetését, így 1993-tól Mezey Barna irányította a tanszék munkáját. Abban az időben veszítette el az akadémiai támogatást a tanszék, amikor tanszékvezetőként megkezdte működését. (Annak részbeni maradványait Révész T. Mihály magával vitte az Egyetemes jogtörténeti tanszékre.) Így ekkor már sem Máthé Gábor, sem Pomogyi László (kik korábban akadémiai státuszon oktattak), nem vettek részt a tanszék munkájában. Rácz Lajos Révész Tamással távozott a másik jogtörténet tanszékre. Mivel az akadémiai kutatóhelyi minősítés megszűnt, a katedrának sem adminisztrátora, sem könyvtárosa nem volt. „Újjá kellett építeni” a tanszékét.

A tanszék oktató munkáját hárman látták el (Beliznai, Horváth, Mezey), az adminisztráció a demonstrátorok (Csóka Szilárd, Tóth József) segítségével lehetett zökkenőmentes. A tanszék működéséhez – s ez nyilvánvaló volt - szükség volt státuszok elnyerésére, és a kutatásokhoz új anyagi forrásokat is kellett találni. A tanszéknek továbbra is meg kellett felelnie az oktatás és a tudományos élet támasztotta igényeknek, s korábbi reputációjának. Szívós küzdelem kezdődött a tanszék „feltöltéséért”. Lépésről lépésre sikerült elérni az adminisztráció kiépítését (tanszéki előadó, részfoglalkozású könyvtáros), a korábban akadémiai státuszon működő kollégák (Máthé, Pomogyi) legalább részfoglalkozású újraalkalmazására, majd a fiatal utánpótlás biztosítására (Képes György, Völgyesi Levente). Erre az időre esik a doktori iskola kari kiépítése, mely a tanszék egyik fő lehetőségét biztosította egy PhD-s holdudvar kiépítésére. Mezey Barna oktatásszervező elképzeléseinek megfelelően kiterjesztette az oktatói kört történészek és jogtörténeti vénájú jogászok irányában, jelenleg a tanszéknek két tiszteletbeli tanára és közel huszonöt meghívott előadója van. A meghívott előadók a tanszék fakultatív kínálatát gazdagítják.

Az 1993-óta eltelt években az egyetemi oktatás is kezdet átalakulni. A hallgatói létszám jelentős növekedése ellenére a tanszék a minőségi oktatás követelményeinek igyekszik megfelelni. A nappali, esti, levelező és győri kihelyezett oktatás, a kötelező és fakultatív oktatás, a politológia szakon hirdetett kötelező előadás (európai parlamentarizmus-történet) és vizsgáztatás (mintegy ezeröttszáz hallgató szemeszterenként) feladatait látja el egy egyetemi tanár, két részfoglalkozású egyetemi docens, két egyetemi adjunktus és két tanársegéd (egyikük részfoglalkozású), a meghívott előadók és a PhD-programban résztvevők.

A tanszék nemzetközi kapcsolatai tovább bővültek az 1993-2000 közötti időszakban, jó kapcsolat alakult ki például a göttingeni, heidelbergi, hamburgi, jénai, a bécsi és a baseli, a tallini egyetemekkel. Rendszeres hallgatói szemináriumokra kerül sor éves rendszerességgel hol Magyarországon, hol pedig Németországban. A tanszék több demonstrátora hallgatói ösztöndíjas program keretében tanul a göttingeni és jénai egyetemen.

A tanszékvezetői programban fő hangsúlyt kapott a megfelelő írott tananyag létrehozása. Ezért a tanszék elkészítette az új tankönyvpárt, ami új megközelítésben, külön tárgyalja az alkotmány- és külön a jogtörténetet. A tanszék munkája nyomán megjelent a szemelvény- és a térképgyűjtemény is.

A magyar jogtörténeti tanszék továbbra is a budapesti jogtörténeti kutatások központja. Kutatási programként indult a büntetés-végrehajtás kutatása, de a nagyobb, a tanszék több oktatóját összefogó kutatások mellett megemlítendő az egyes kutatók önálló munkája, így Máthé Gábor közigazgatás-történeti, Horváth Attila magánjogi és rendvédelmi, Beliznai Kinga jogi szimbolika területén végzett, Zinner Tibor ÁVH- történeti és Csapó Csaba csendőrségtörténeti kutatásai is.